

■ Kádár Béla és a Kasszandra-effektus ■ Kígyó, béka és külkereskedelmi mérleg „Ez az év már elszállt”

■ *Két évvel ezelőtt vitathatatlan sikereket könyvelhetett el a magyar külkereskedelm: kivitel eredménye bizakodásra adott okot. Körülbelül egy éve kedvezőtlen fordulat állt be, majd mintegy 25 százalékkal visszaesett a magyar export. Mivel magyarázza ezt, miniszter úr? – fordultam a kérdéssel Kádár Bélához, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok miniszteréhez azon a sajtótájékoztatón, amelyet hétfőn este hódmezővásárhelyi látogatása után tartott a városházán.*

– Magyarország a volt KGST-tagországok csoportjában valóban egyedülálló sikereket ért el a kivitel tekintetében az elmúlt év végéig, hiszen 1989–92 között az érintett térségi országok mindegyikénél csökkent a kivitel 10 és 60 százalék közötti értékben. Hazánkban ugyanakkor az export értéke több mint 10 százalékkal volt magasabb, mint az 1980-as évek rekordja – mondta. – Nos, be kell vallani, hogy az utóbbi 10-12 hónapban közelítettünk a térségi átlaghoz. Ennek az európai recesszió, a jugoszláv polgárháború és a szovjet, majd orosz válság kedvezőtlen külső feltételei mellett voltak belső okai is. Közülük csak néhány, így például a rendkívül szigorú csődtörvények, a beruházások visszaesése, az exportösztönzésre fordítható költségek arányának körülbelül 60 százalékos csökkenése és így tovább. Ismeretes: ha válság van és megnehezülnek az értékesítés feltételei, akkor minden országnak nagyobb sülyt kell fordítani a versenyképesség fenntartására. Nálunk ennek éppen ellenkezője történt az elmúlt három évben. A kormány most, szeptember közepén hozott olyan határozatot, amely a gazdaságpolitikai célrendszerben felértékelte az ország nemzetközi versenyképességének erősítését.

Fotó: Gyenes Kálmán

sét. Az exportösztönző csomag azonban csak a jelenlegi időszak kedvezőtlen folyamatainak lefékezését szolgálja. Mégis ennek a gazdaságpolitikai megközelítésnek folyamatoság esetén várható, hogy a jövő év második felében ismét megindulhat a magyar export növekedése.

■ *A kivitel jelentős csökkenése, ugyanakkor a behozatal növekedése a fizetési mérleg sohasem látott mélypontjához vezetett. Az év közepéig csaknem két-milliárd dollárnyi kereskedelmi, illetve folyó fizetési mérleghiány halmozódott fel. A külkereskedelmi deficit elérte a 2,3 milliárd dollárt. Miben látja ennek okát és mennyiben érzi felelősnek érte magát?*

– A fizetési mérleg alakulása nagyon is megragadható folyamatok függvénye. Mindekelőtt a külkereskedelmi mérleg befolyásolja, hiszen tavaly kivitelünk értéke 10,7

milliárd dollár volt. Befolyásolja továbbá a tőkeimport, ami 1,7 milliárd dollárnyi, valamint az idegenforgalmi bevétel, amely hivatalosan mintegy 1 milliárd dollár. A nagyságrendekből kiderül, hogy melyik az gazdasági folyamatömege, amely alapvetően meghatározza a fizetési mérleg alakulását. A radikális romlás 1992 utolsó negyedévéitől indult meg. Én már számszerűsíthető előterjesztést is tettem erről, egy mérlegkészítés és prognózis keretében. Ugyanis előre látható volt, hogy a történelem drámai módon befolyásolhatják a fizetési mérleg alakulását.

■ *Mi volt erre a reakció?*

– Akkoriban még nem vették komolyan ezeket a jelzéseket, mert igen erősen hatott a múlt kedvező öröksége. Magyarországi gazdaságtörténetében ugyanis ritkaságszámba ment – nem is volt soha olyan időszak, mint 1990-91–92-ben –, hogy három évben egymás után többletet mutatott a fizetési

si mérleg. Ilyen időszakban kedvezőtlen fejleményeket előre jósolni általában nem jelentett kasszasikert. Egyébként ilyen jóslatok fogalmazódtak meg ez év nyarán is. Most már azonban elment az évből kilenc hónap, és a hátralévő három nem változtat érdemben a dolgokon. Ezért a '93-as év ebből a szempontból már elszállt. De az erőteljes exportösztönző csomagot nem is azért javasolta a tárca, mintha ebből politikai osztalékot kívánt volna magáévá tenni. Hanem azért, hogy az ország gazdasági fejlődése folyamatosan haladjon, hiszen lesz Magyarország 1995-ben és 1996-ban is.

■ *Kedvezőtlenül hat a gazdaságra az is, hogy jelentősen visszaesett a külföldi befektetők száma.*

– Sajnos, az elmúlt három és fél évben se szeri, se száma az olyan nyilatkozatoknak, miszerint Magyarország elvesztette a nemzetközi tőkebefektetők bizalmát, és most már nem jön ide olyan arányban a tőke, mint a reformkommunizmus utolsó évében. Hát ez – enyhén szólva – erős valótlanság. Adatokkal tudom cáfolni ennek az ellenkezőjét. Persze, sok embernek érdeke, hogy megingassa a nemzetközi üzleti világ bizalmát az ország iránt. Nehéz ezt megérteni, hiszen mindenkinek közös érdeke, hogy idejöjjön a külföldi, mert gazdasági növekedés csak a bel- és külföldi beruházásoktól várható. Magyarországon azonban még nem vagy csak nehezen alakul ki az a pszichológiai környezet, amely az elmúlt három évtizedben sikeresen korszerűsödő országokat jellemezte. Ott a kormány és az ellenzék vállvetve küzdött a külföldi tőkebefektetésekért, a nemzetközi üzleti kapcsolatokért. Úgy tekintették az országot, mint egy nagy nemzeti részvénytársaságot, amelynek sikere minden részvényes jóvedelmét növeli. Ez akkor is így volt, még ha a választások idején kígyót, békát kiabáltak egymásra. Meggyőződésem, hogy a bizalmi tőkeképzés – amelynek Hódmezővásárhelyen tanúja voltam – hozzájárul az egyes városok, térségek és az ország felemelkedéséhez.

Joó Erzsébet

■ Pusztamérgesi mintavétel „Élelmes” vállalkozások

Nincs ma nagyobb gondja a vidéknek, mint kapaszkodni a tisztességes megélhetésért. A növénytermesztés, kertészkedés, állattartás, mint helyi munkalehetőség a bizonytalan piaci viszonyok, az ágazat zökkenőkel járó szervezeti és szerkezeti átalakulása miatt keveseket kecsegtet családokat eltartani képes jövedelemmel. Az ingázók zöme a szintén válságban lévő élelmiszer-, könnyű- vagy gépipari üzemekben dolgozik. Létszámcsökkentéskor az utazási hozzájárulás megspórolásában érdekelt cégek nem véletlenül tölük válnak meg fájó szívvel.

Egy-egy térségben halmozottan jelentkezhetnek e gondok. A homokvidék is ide tartozik, főleg amióta kevesebb támogatás jut a kedvezőtlen természeti adottságok ellensúlyozására. Az állattenyésztéshez drága megtermelni a takarmányt, a szőlő-, gyümölcs- és zöldségtermesztés egyre szűkebb piacon kénytelen áron alul elkótyavetyélni termékeit. A sok helyen dermedt tanácsatlanságot hozó helyzetből nem könnyű a kiút, s bizonyára nincs is mindenhol alkalmazható kaptafa.

Pusztamérgesen több próbálkozás gyümölcse érlelődik, miközben újabb lehetőségekkel is megpróbálnak élni. Egy vállalkozói igényt felmért kezdeményezés kapcsán Csongrád és Zala megye mutatkozott leginkább fogadókésznek. A nemzetközi támogatást élvező Unidó fejlesztési projekt, a helyi emberi-, természeti-, és gazdasági erőforrások előcsalogatására tesz kísérletet, így a területre összpontosít. Családi és közepméretű vállalkozásokat segíthetnek abban, hogy éljenek a tájtermelésben rejlő előnyökkel, s piackepésen fel dolgozott árukkal jelenjenek meg saját településük ellátásában, vagy a hazai, netán a nemzetközi kereskedelemben.

A napokban a pusztamérgesi polgármesteri hivatalban e célkitűzéssel kapcsolatos teendőkrol tartottak megbeszélést,

melyre az olasz nagykövetség kereskedelmi irodájából, a Földművelésügyi Minisztériumból, a megyei közgyűlés hivatalából érkeztek vendégek. Észak-Rajna-Wesztfália tartomány miniszterelnöki hivatala és egyháza is képviseltette magát.

E beszélgetés során derült ki, hogy az Unidónak készült, de mások elől sem titkolt programajánlat alapján egy olasz tervező és fejlesztő cég jelentkezett, adott esetben leköroztve az elhúzódó Unidó programot. A német úr jelenléte az eddigi működő kapcsolatokkal példázta, melynek révén 2 millió márka befektetéssel mezőgazdasági szakiskola épülhet a községben. A felmérést végző olaszok, egy olasz-magyar közös beruházást is megtekintettek, ahol hamarosan átadják az EK szabványnak megfelelő, liba feldolgozó középüzemet. A környezettanulmányhoz hozzátartozott még a második szezonjához érkezett, magánvállalkozókat tömörítő szőlésborász Berla Kft. által felújított pincészet. S még mindig nincs vége a figyelem felkeltésnek, hisz a dán kulturális és környezetvédelmi kapcsolatokat sem felejtette el megemlíteni a polgármester.

Akiért az olaszok és kísérőik konkrétan idejöttek, az nem más mint a röszkei fogadójáról ismert Forró István és fia. Az itt megvásárolt állami gazdasági pincészetet, épületet és területet kívánja vendéglátós és idegenforgalmi célra kamatoztatni. Az újabb terve, melyhez esetleg az olasz technológiát és finanszírozási lehetőséget igénybe venné, az a lerobbant borász üzem helyén létesítendő kisebb, de korszerű pince, de fő profilja a helyben termelt gyümölcsökre alapozott üdítő gyártás és palackozás lenne.

A községben látottak alapján most már az olasz szakemberekben a sor, hogy összegezve tapasztalataikat megtegyék konkrét ajánlataikat.

T. Sz. I.

■ Önállósult a szegedi Ikarus Ajtóstul törnek a piacra

(Folytatás az 1. oldalról.)

Az utóbbi hónapok és évek beszűkült termelési lehetőségeit egyre több alkatrész szegedi gyártásával, szerelésével valamelyest sikerült bővíteni. Így elmondható, hogy a jelenlegi létszám arányos az elvégzendő feladattal. A gyárban ennél jóval több lehetőség lakozik, s a jobb kihasználást célzó erőfeszítésre is bőven akad példa. Ma még 90 százalékot megközelítő a busz alkatrészek aránya, de ígéretes külföldi-kapcsolatok – Leistriz, Hofmana, Brose, Ife – révén egyre több egyéb cikk készül itt. Az Ife-nek például vonatajtó elemeket szállítanak, amely, ha tendere indul hivatalos beszállítóként nevezi meg szegedi partnerét.

Ugyanakkor bebizonyosodott, hogy a minőség és ütemes szállítás megfelel az igényes piacok követelményeinek, bár ahhoz, hogy a termékeket hibátlanul kapja meg a címzett, a csomagoláson még javítani kell. A Ganz-Hunslet jelentkezt a budapesti villamos és city vonat közlekedés fejlesztésére kiírt pályázatra, így sikere esetén a közös fejlesztésű ajtók, válaszfalak és más gyártmányok révén további megrendelésekre lehet számítani.

Az elmúlt hónapokban az érdeklődés felkeltésére sok cég- és gyártmánytájékoztatót küldtek ki külföldre. A megvalósításhoz legközelebb a nyugati autógyártóknak beszállító mőri Ikarusosok közvetítésével született üzlet áll. Szegeden

egy meglévő üzemcsarnok berendezésével gépkocsik kábelkötegeinek gyártását kezdik meg a közeljövőben. Már kezdetben is több mint száz embernek jelent ez munkalehetőséget, s az esetleges későbbi felfutás további létszámbővítéssel kecsegtet.

Az Ikarus Rt. és a szegedi kft. közötti együttműködési szerződés tanúsága szerint a korábbi kollektív szerződésben rögzített szociális és egyéb ellátási színvonal nem szenved csorbát. Szeptember 1-jétől, visszamenőleg 15 százalékos béremelésről született döntés, s más jövedelemjavító intézkedésekre is sor kerül.

Semsey András elmondta, hogy az Rt. – amely várhatóan nem fog az idén veszteséggel zárni – csak az összeszereléssel és karosszéregyártással kapcsolatos tevékenységet tartja meg. A szerelvényeket és alkatrészeket a szegedi és a többi társaságtól, valamint külső beszállítóktól szerzik be. E felállás feltételezi a kisebb, mozgékonyabb társaságok önálló piaci jelenlétét. A buszgyártásban tapasztalható piaci hullámzás kiegyenlítését segítheti, ha 2-3 év múlva a szegediek gyártmányaik felét értékesítik csak az Ikarusnak. A buszgyártás nemzetközileg sincs felszálló ágba, így nem várható, hogy ismert nagy cégek fektessenek be az Ikarusba. Külföldi tőkebevonásra inkább e kisebb társaságok alkalmasak.

T. Sz. I.

■ Az 1950-ben alakult szegedi Felszabadulás TSz hét egyesüléssel 1971-re jutott el az ötezer hektáros terület nagyságig. A klasszikus termelőszövetkezeti modell magyar formáját megtestesítő szervezet végnapjait hatszáz taggal érte meg. Az új szövetkezeti törvény alapján megkerülhetetlen átalakulás megtörtént. A Felszabadulás Szövetkezet címszó alatt immár hét káféfé összessége értendő. Az elnökből elnök-igazgató lett. Kotogány Mihálynak hívják, aki egyben a megyei Agrárkamara elnöki tisztét is ellátja. Manapság a konkrét 45-ös dátumhoz kötődő felszabadulást egészen másként hívják. Itt mégis ragaszkodtak a névhez.

■ *Nem gondolják, hogy ebből az is kiolvasható: el- lenzik a rendszerváltást.*

– Az igazság sokkal prózaibb. A Felszabadulás soha nem volt veszteséges, ez a név sokkal hitelképesebb a bankárok, kereskedők szemében, mint egy ismeretlen, vadonatúj. A rendszerváltás és szövetkezet között inkább azt az összefüggést érzem, hogy míg a politika egymásnak ugrasztja az embereket, a gazdasági kényszer és lehetőség összehozza őket.

■ *Ezzel már meg is válszolta a következő kérdésmet, hogy miként maradhatott az élen olyan ember, aki a nyolcvanas évek eleje óta téveszelnék.*

– Az élen maradtam, de ez a szövetkezet már nem is hasonlít a régire. A mostani változás nem előzmények nélküli. Több

■ Szövetkezeti „Felszabadulás” Hét téesszából hét káeftébe

Kotogány Mihály. A gazdasági kényszer és lehetőség összehozza az embereket. (Fotó: Gyenes Kálmán)

mint egy évtizede, hogy a háztáji és a saját tőkebefektetés sajátos ötvözetként indult az üvegházi fejlesztés, mely elvezetett a mai 12 hektáros hajtattott felületű magán és társasági formához. A folyamatosan változó érdekeltségi rendszerre példa a végterméken alapuló, majd később a vállalkozói típusú szövetkezeti modell. A társasági törvény megjelenését követően megkezdődött a társaságok szervezése, melybe a tagok saját pénzüket fektették be. Menet közben elődött, ki kíván vállalkozni, ki akarja társaságokkal működtetni az üzlet részét, s ki az, aki dolgozóként szeretne itt boldogulni.

■ *A mostani felállítás?*

– Az egyéni kiválást csupán tucatnyian választották, a többség káféfé üzletrészre cserélte a szövetkezeti üzletrészét. A szövetkezeti tagságot 50 ezer forint KES benthagyásával lehetett megtartani. A tanácsadó, befektető, értékesítő és földhatalmosító – véletlenül sem termelő – szövetkezet a zömében kívülálló üzletrész-tulajdonosok és nyugdíjas tagok szövetkezeti üzletrészével káféféként eltérő, 2–41 százalék közötti arányban szállt be. Így ezekben a vállalkozásokban a gazdasági döntéseket már a tulajdoni arány súlyozza.

■ *A növénytermesztők káféféje kinek a földjét művelik?*

– Formailag nincs földje a káféfének. A bérlet jöhet első sorban szóba, de másoknak is vállalhatnak szolgáltatást. Egyébként a tagoknak és káépóltaknak is csak tizede kívánja önmaga művelni a területét. Kivételesen az Újszegeden licitált hobbikert nagyságú parcellák, de ez a 150 hektár nem mérvadó.

■ *Az Agrárkamara már a mostani rendszer gyümölcse, itt minek köszönheti az elnökségét?*

– Felszólaltam az alakuló ülésen, ahol kifejtettem, hogy a piacgazdaság elképzelhetetlen kamara nélkül. Engem választottak.

■ *A közéleti választásokban ön jól szerepelt. A magánéletben?*

– Agrárközgazdász vagyok, talán a hasonló érdeklődési kör is számíthatott. A feleségem egy iskolában gazdasági vezető. Két gyerekem van, a fiút érdeklí a mezőgazdaság. Ez családi hagyományként is felfogható. Szüleim alsóvárosi, mi-háhllyelki paprikások voltak. A vadászat mellett szabad időmben legszívesebben az otthonomban, a nagyszülői ház udvarában kertészkedem.

Tóth Szeles István